

Acta Academiae Beregsasiensis

2015

ISSN 2310-1954

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАКАРПАТСЬКИЙ УГОРСЬКИЙ ІНСТИТУТ ІМЕНІ Ф. РАКОЦІ ІІ

Acta Academiae Beregsasiensis

Том XIV

Науковий вісник

- *філологія*
- *історія*
- *педагогіка*

Берегове–Ужгород
2015

УДК 001.2
ББК 72
А – 19

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
Серія КВ №20186-9986Р від 18.07.2013 р.

„Acta Academiae Beregsasiensis” засновано у 2000 році
та видається за рішенням Видавничої ради
Закарпатського угорського інституту імені Ф.Ракоці ІІ

Рекомендовано до друку Вченою радою Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці ІІ
(протокол № 2 від 10.06.2015 р.)

ГОЛОВНІ РЕДАКТОРИ:

кандидат педагогічних наук І. Орос, доктор біологічних наук Й. Сікура

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

історичні науки

І.Мандрик доктор історичних наук (заст. гол. ред.)
М.Матьовка доктор історичних наук
П.Федака доктор історичних наук
В.Брензович кандидат історичних наук
І.Самборовські-Нодь кандидат історичних наук
Ю.Чотарі кандидат історичних наук
А.Бочкор кандидат історичних наук

філологічні науки

М.Сюсько доктор філологічних наук (заст. гол. ред.)
А.Золтан доктор філологічних наук (Науковий університет ім. Лоранда
Етвеша, Будапешт)
М.Контра доктор філологічних наук (Сегедський науковий університет)
І.Ковтюк кандидат філологічних наук
О.Кордонець кандидат філологічних наук
І.Пенцофер кандидат філологічних наук (відповідальний редактор)
С.Черничко кандидат філологічних наук

педагогічні науки

Н.Лисенко доктор педагогічних наук
Л.Макаренко доктор педагогічних наук
А.Сабо доктор педагогічних наук (заст. гол. ред.)
М.Левринц кандидат педагогічних наук
І.Орос кандидат педагогічних наук
І.Силадій кандидат педагогічних наук (відповідальний секретар)

A-19 **Acta Academiae Beregsasiensis:** науковий вісник / Міністерство освіти і науки України, Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці ІІ; гол. ред.: *І.Орос, Й.Сікура*. – Берегово: Вид-во "Графіка", 2015. – Том XIV. – 312 с. (серія: філологічні, історичні та педагогічні науки)

У науковому віснику „Acta Academiae Beregsasiensis” Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці ІІ розглядаються актуальні питання наукових досліджень докторантів, аспірантів, викладачів навчальних закладів та співробітників наукових установ не лише України, але і зарубіжних країн, які працюють у галузі філологічних, історичних та педагогічних наук.

УДК 001.2
ББК 72

ISSN 2310-1954
ISBN 978-966-2303-15-5

© Автори статей, 2015
© Закарпатський угорський інститут
імені Ференца Ракоці ІІ, 2015

ISSN 2310-1954

UKRAJNA OKTATÁSI ÉS TUDOMÁNYOS MINISZTERIUMA
II. RÁKÓCZI FERENC KÁRPÁTALJAI MAGYAR FŐISKOLA

Acta Academiae Beregsasiensis

XIV. évfolyam

Tudományos folyóirat

- *filológia*
- *történelem*
- *pedagógia*

Beregszász –Ungvár
2015

УДК 001.2
ББК 72
А – 19

Nyomtatott tömegtájékoztatói eszközök állami nyilvántartásának igazolása:
széria: KB № 20186-9986P; kiadta: Ukrajna Állami Nyilvántartási Szolgálat 2013.07.18-án

Az *Acta Academiae Beregsasiensis* 2000-ben lett alapítva, és a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Kiadói Tanácsának határozata alapján jelenik meg

Kiadásra javasolta: a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Tudományos Tanácsa
(2015.06.10, 2. számú jegyzőkönyv)

FŐSZERKESZTŐK:

dr. Orosz Ildikó, dr. Szikura József

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG:

történelemtudomány

*dr. Bocskor A.
dr. Brenzovics L.
dr. Csatáry Gy.
dr. Fedaka P.
dr. Mandrik I. (főszerkesztő-helyettes)
dr. Matyovka M.
dr. Szamborovszkyné Nagy I.*

filológia

*dr. Cserniczkó I.
dr. Kontra M.
dr. Kótyuk I.
dr. Kordonec O.
dr. Penckófer J. (felelős szerkesztő)
dr. Szjuszko M. (főszerkesztő-helyettes)
dr. Zoltán A.*

pedagógia

*dr. Liszenko N.
dr. Lőrinc M.
dr. Makarenko L.
dr. Orosz I.
dr. Szabó Á. (főszerkesztő-helyettes)
dr. Szilagyij I., (felelős titkár)*

KORREKTÚRA:

G. Varcaba I., Lőrinc M., Kordonec O.

TÖRDELÉS:

Tótin V.

A szerkesztőbizottság címe:
90202 Beregszász, Kossuth tér 6.,
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai
Magyar Főiskola
Tel.: (03141) 4-24-35
E-mail: kiado@kmf.uz.ua

© A szerzők, 2015
© II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai
Magyar Főiskola, 2015

ISSN 2310-1954

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
FERENC RÁKÓCZI II. TRANSCARPATHIAN HUNGARIAN INSTITUTE

Acta Academiae Beregsasiensis

Volume XIV

Research Journal

- *philology*
- *history*
- *pedagogy*

Berehove–Uzhhorod
2015

УДК 001.2
ББК 72
А – 19

Certificate of State Registration of Printed Mass Media, Series KB № 20186-9986P,
Issued by the State Registration Service of Ukraine, December 20th, 2013

The journal „Acta Academiae Beregsasiensis” was established in 2000 and is published by the
Publishing Council of Ferenc Rákóczi II. Transcarpathian Hungarian Institute

Recommended to publication by the Scientific Council of Ferenc Rákóczi II. Transcarpathian
Hungarian Institute, record № 2 from June 10, 2015

EDITOR-IN-CHIEF:
dr. I. Orosz, dr. J. Szikura

EDITORIAL BOARD:

history

dr. Bocskor A.
dr. Brenzovics L.
dr. Csatáry Gy.
dr. Fedaka P.
dr. Mandrik I. (Deputy Editor-in-Chief)
dr. Matyovka M.
dr. Szamborovszkyné Nagy I.

philology

dr. Cserniczkó I.
dr. Kontra M.
dr. Kótyuk I.
dr. Kordonec O.
dr. Penckófer J. (Editor of the issue)
dr. Szjuszko M. (Deputy Editor-in-Chief)
dr. Zoltán A.

pedagogy

dr. Liszenko N.
dr. Lőrincz M.
dr. Makarenko L.
dr. Orosz I.
dr. Szabó Á. (Deputy Editor-in-Chief)
dr. Szilagyij I. (secretary)

PROOF-READING:

G. Varcaba I., Lőrincz M., Kordonec O.

MAKEUP:

Tótin V.

The address of editorial board:
Ferenc Rákóczi II. Transcarpathian Hungarian Institute
Kossuth square, 6.
90202 Berehove, Ukraine
Tel.: (380-3141) 4-24-35
E-mail: kiado@kmf.uz.ua

© Authors, 2015
© Ferenc Rákóczi II. Transcarpathian
Hungarian Institute, 2015

Зміст

Філологічні науки

Черничко Степан – Товт Еніке: Практичне застосування Закону України «Про засади державної мовної політики» з точки зору правової гармонізації	15
Дудич Локотош Кіаталін: Мовна свідомість і вживання мов у школах з угорською мовою навчання Закарпаття (у місцях компактного і не компактного проживання угорців)	27
Бергхауер-Олас Емевке: Пошук рівноваги між двома „світами” з потребою підтримання стосунків (кейс стаді)	45
Шебештен Жолт: Гідроніми давньоугорського періоду історичної Мароморошської жупи	64
Петтев Йожеф: Особливості вживання риторичних фігур у структурі тексту	77
Гал Одел: Архаїчні молитви у сакральних народних рукописних молитовниках	87

Історичні науки

Самборовські-Нодь Івоя: Пам’ять нащадків. Проблематика Першої світової війни в українських і російських підручниках історії та у фаховій дидактичній літературі	101
Сакал Імре: Практика переселення легіонерів на території нинішнього Закарпаття між двома світовими війнами на прикладі будівництва колонії Свобода	120
Орбан Мелінда: Відображення Першого Віденського арбітражу в тогочасній закарпатській пресі	132
Нодь Ніколетта: Адміністративна політика угорського уряду на Закарпатті у 1939-1940 рр.	145
Горват-Шімон Іветт: Діяльність військової організації "Рондьош гарда" на Закарпатті	152
Боднар Олександра: Форми поширення радянської ідеології серед угорців Закарпаття (1953–1964)	164
Поповіч Роксана: Невинно засуджений.... Депортація Шандора Балого – реформатського священика з с. Есень	176
Часар Іштван: Список актів про угорців з ужгородського архіву Служби безпеки України, які були складені в радянські часи	185

Чотарі Юрій: Архівні документи дворянської родини Ружак з Містіце (Імстичево) (1646 - XIX ст.)	213
Ревої Томаш: Кількісні показники смертності матерів, абортів, шлюбів і розлучень у Ленінграді протягом 1942–1943 років.....	236
Дністрянський Мирослав С. : Роль так званої «волоської» колонізації в заселенні Українських Карпат: спроба синтетичного представлення.....	242

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

Качур Аннамарія , Густі Ілона: Підготовка до письмового завдання на ЗНО з англійської мови на матеріалах опитування вчителів та студентів англійської філології	265
Надь Єніке: Використання англійської дитячої літератури на уроках іноземної мови в угорських школах Закарпаття	285
Полої Каталин: Результати зовнішнього незалежного оцінювання випускників ЗОШ м. Берегова.....	295

Tartalom

FILOLÓGIA

CSEERNICKÓ ISTVÁN – TÓTH ENIKŐ: Az állami nyelvpolitika alapjairól szóló ukrainai törvény gyakorlati alkalmazásának egy területe: a jogharmonizáció.....	15
DUDICS LAKATOS KATALIN: Nyelvi tudat és nyelvhasználat Kárpátalja magyar iskoláiban (szórványban és magyar tömbben).....	27
BERGHAUER-OLASZ EMŐKE: Egyensúly keresése két „világ” között kapcsolatigény jelenlétével (esettanulmány)	45
SEBESTYÉN ZSOLT: Máramaros megye ómagyar kori folyóvíznevei	64
PETHŐ JÓZSEF: Retorikai alakzatok a szépirodalmi és a hétköznapi szövegek stílusstruktúrájában	77
GÁL ADÉL: Archaikus imádságok a szakrális népi kéziratok füzetekben	87

TÖRTÉNELEM

SZAMBOROVSKYKÉ NAGY IBOLYA: Az utókor emlékezete. Az első világháború problematikája az ukrán és az orosz történelemtankönyvekben és a szakdidaktikai irodalomban	101
SZAKÁL IMRE: Legionárius telepítések gyakorlata a mai Kárpátalja területén a két világháború között Szvoboda telep kiépítésének példáján	120
ORBÁN MELINDA: Az első bécsi döntés megjelenítése a korabeli kárpátaljai sajtóvisszhang alapján.....	132
NAGY NIKOLETTA: A magyar kormányzat közigazgatási politikája Kárpátalján 1939–1940-ben.....	145
HORVÁT-SIMON IVETT: A „Rongyos gárda” tevékenysége Kárpátalján	152
BODNÁR ALEXANDRA: A szovjet ideológia megjelenési formái Kárpátalja magyarsága körében (1953–1964)	164
POPOVICS ROXÁNA: Ártatlanul elítélve... Balogh Sándor eszenyi református lelkész elhurcolása.....	176
CSÁSZÁR ISTVÁN: A szovjet időszak alatt készült magyar illetőségű akták jegyzéke az Ukrán Állambiztonsági Szolgálat ungvári levéltári anyagaiban.....	185

CSATÁRY GYÖRGY: A Ruzsák-levéltár iratai (1646–XIX. sz.)	213
RÉVAI TAMÁS: Az anyák halálózása, abortuszok, házasságok és válások alakulása Leningrádban 1942–1943 között	236
DNYISZTRJANSZKIJ MIROSLAV: Az úgynevezett „vlach” kolonizáció szerepe az Ukrán-Kárpátok benépesítésében: kísérlet egy összegző bemutatásra	242

PEDAGÓGIA

KACSUR ANNAMÁRIA–HUSZTI ILONA: Felkészülés az ukrainai angol emelt szintű érettségi vizsga írásfeladatára (tanárokkal és angol bölcsész szakos diákokkal végzett felmérés eredményei alapján)	265
NAGY ENIKŐ: Autentikus mesék, történetek használata az angol nyelvi órákon kárpátaljai magyar iskolákban	285
PALLAY KATALIN: A külső független tesztelésen elért eredmények Beregszász középiskoláiban	295

Contents

PHILOLOGY

ISTVÁN CSERNICKÓ – ENIKŐ TÓTH: On the Area of Application of the Law „Principles of the State Language Policy” of the Constitution of Ukraine: Legislative Alignment.....	15
KATALIN DUDICS LAKATOS: Language Conscience and Language Use in the Hungarian Language Schools of Sub-Carpathia (in dispersed communities and in Hungarian bloc communities).....	27
EMŐKE BERGHAUER-OLASZ: Search for Balance Between Two “Worlds” with the Demand for Partnership (a case study).....	45
ZSOLT SEBESTYÉN: Hydronyms of the Historical Máramaros County from the Old Hungarian Era	64
JÓZSEF PETHŐ: Rhetorical Figures in the Stylistic Structures of Literary and Non-Literary Texts.....	77
ADÉL GÁL: Archaic Prayers in the Sacral Folk Handwritten Manuscripts.....	87

HISTORY

IBOLYA SZAMBOROVSKYNÉ NAGY: Posterity’s memory. The First World War Issues in Ukrainian and Russian History Textbooks and Specialized Didactic Literature	101
IMRE SZAKÁL: Practice of Colonization of Legionaries in Transcarpathia between the two World Wars. The Development of Colony Svoboda.....	120
MELINDA ORBÁN: The First Vienna Award in Terms of the Contemporary Transcarpathian Press Coverage.....	132
NIKOLETTA NAGY: Administrative Policy of the Hungarian Government in Transcarpathia in 1939-1940	145
IVETT HORVÁT-SIMON: The Activity of the 'Rongyos gárda' in Transcarpathia	152
ALEXANDRA BODNÁR: Forms of the Soviet Ideology among the Hungarians Living in Minority in Transcarpathia (1953–1964)	164
ROXANA POPOVICH: Sentenced Innocently... Deportation of Protestant Pastor Balogh Sándor of Eszeny.....	176
ISTVÁN CSÁSZÁR: List of the Dossiers of the Soviet Era Relating to Hungarians from the State Archives of the Security Service of Ukraine in Uzhgorod.....	185

GYÖRGY CSATÁRY: Documents of the Archive of the Ruzsák Family from Misztice (Imstichovo) (1646 – 19th century)	213
TAMAS REVAI: Maternal Mortality, Abortion, Marriage and Divorce Tendencies in Leningrad in 1942–1943	236
MIROSLAV DNISTRYANSKY: The Role of the So-Called Wallachian Colonization in Settling of the Ukrainian Carpathians: an Attempt at Synthetic Presentation.....	242

PEDAGOGY

ANNAMARIA KACHUR, ILONA HUSTI: Preparation for the writing task at the English Independent Testing (based on a questionnaire survey of teachers and students majoring in English philology)	265
ENIKŐ NAGY: The Usage of Children’s Literature in the English Lessons in Transcarpathian Schools with the Hungarian Language as a Medium of Instruction	285
KATALIN PALLAY: The Results of External Independent Evaluation Achieved by the Secondary School Leavers of Beregszász	295

Az első bécsi döntés megjelenítése a korabeli kárpátaljai sajtóviszhang alapján

Rezümé. A kutatás Kárpátalja XX. századi története első felére, ezen belül is az 1938–39 közötti események időszakára terjed ki. Az Európában zajló hatalmi átrétegződés az 1930-as évek folyamán maga után vonta az újbóli területrendezés lehetőségét az első világháborúban vesztes országok számára. Az első bécsi döntést megelőző diplomáciai események sajtóbeli lecsapódásának és magának a döntés megítélésének az ismertetése kerül kifejtésre az alábbiakban. Az olvasó képet kaphat a XX. század történelmét formáló szerződéseken, a közvéleményt alakító újságcikkeken, hirdetésekben keresztül az 1938-as év eseményeiből.

Резюме. Темою нашого дослідження є Закарпаття у першій половині ХХ століття, в тому числі події, які охоплюють період 1938-39-х років, коли край знову відійшов до складу Угорщини завдяки рішенням Першого Віденського арбітражу. Наприкінці 1930-х років у Центральній Європі виникла гостра міжнародна криза. У тогочасних пресрелізах також представлені: питання про Мюнхенську конвенцію, про автономію Закарпаття у складі Чехословацької Республіки, про переговори у Комаромі, а також питання дипломатичних закордонних візитів угорського та іноземних урядів.

Abstract. Redistribution of power, which took place in Europe in the 1930s, entailed a new opportunity for the countries which had lost World War I to make changes in the division of territories. I would like to present how the events of diplomatic history which took place before the First Vienna Award were covered in the press and the judgement of the award itself. Through the investigation of agreements which influenced the history of the 20th century, and through the newspaper articles which formed the public opinion, the reader can gain a deeper insight into the events which took place in 1938.

„Ez a légkör szerfelett kedvezett annak, hogy a történettudomány beszoruljon a „nemzeti” keretekbe, és mindent a kölcsönös sérelmek síkján jelenítsen meg.”¹
(Ormos Mária)

Az 1930-as évek második felére, az első világháborút lezáró Párizs-környéki békeké válságba kerülésének idején Kárpátalja területe az első Csehszlovák Köztársasághoz tartozott. A magyar kormány revíziós politikája akkor érhetett el eredményt, amikor egész Európában változások mentek végbe, illetve a nemzetközi diplomácia erre lehetőséget adott. Erre akkor került sor, amikor a versailles-i békerendszer felszámolását célul tűző Németország és Olaszország élére két olyan meghatározó egyéniség állt, akik érvényesíteni tudták törekvéseiket az „Európai új rend” megteremtése céljából. Az első lépés a revízió végrehajtása felé a müncheni egyezmény létrejötte volt 1938. szeptember 29–30-án, amelyen Németország, Olaszország, Franciaország és Nagy-Britannia képviselői hoztak döntést.

* A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola volt hallgatója. A tanulmányt Molnár D. Erzsébet lektorálta. * Колишній студент Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II. Науковий керівник даної роботи: Молнар Д. Єлізавета. * Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian Institute, former student. The study was supervised by Molnár D. Erzsébet.

¹ ORMOS MÁRIA: *A történelem és a történettudományok*. Budapest, 2003, Nemzeti Tankönyvkiadó. 73.

Az első bécsi döntés létrejötte 1938. november 2-án hozta el a várt eredményt a magyar kormány számára.

A munka célja bemutatni az első bécsi döntés megjelenését a helyi sajtó tükrében, Kárpátalja alföldi része visszacsatolásának körülményeit, illetve a korabeli újságcikkek hasábjain keresztül láttatni a vizsgált korszak sajátosságait. Az autonómia státusza körül kialakult helyzet, a kényszerkörülmények miatti megoldási lehetőségek, az első bécsi döntést megelőző diplomáciai események sajtóbeli lecsapódásának és magának a döntés megítélésének az ismertetése kerülnek kifejtésre az alábbiakban.

A munka központi részét a helyi sajtóban megjelent cikkek, hirdetések jelentették, amelyek napjainkban a Kárpátaljai Területi Állami Levéltár Beregszászi Részlegén és az Országos Széchényi Könyvtárban találhatóak, a feldolgozásra került sajtóorgánumok a következők voltak: *Az Óslakó*², a *Földmunkás*³, a *Kárpáti Magyar Gazda*⁴, az *Új Közlöny*⁵, a *Magyar Élet*⁶, a *Nova Szvoboda* (Нова Свобода)⁷, a *Ruszkij Visztnik* (Русский Вѣстник)⁸, a *Ruszkij Narodnij Holosz* (Русский Народный Голось)⁹, az *Ukrajinszke Szlovo* (Українське Слово)¹⁰, a *Felvidéki Hadirokkantaknak Lapja*¹¹, a *Kárpátalja*¹², a *Kárpáti Híradó*¹³, a *Kárpáti Magyar Hírlap*¹⁴, az *Ungvári Közlöny*¹⁵, a *Beregi Újság*¹⁶ és a *Prágai Magyar Hírlap*¹⁷. A továbbiakban a hivatkozások alkalmával a szláv nyelvű lapok megnevezése és az azokból vett cikkek címe cirill betűs írással szerepelnek a munkában.

Az objektív kép kialakítása egy-egy adott korszakról nem lehet teljes többféle nézőpont megvizsgálása nélkül, emiatt célszerű áttekinteni a témát különböző szempontok alapján feldolgozó szakirodalmat. Az 1938–39 közötti időszakról sok monográfia, tanulmány és konferenciakötet született. A korabeli feldolgozások, kiadványok, emlékiratok, dokumentumok fontos részét képezik a kutatásnak, mert a korban keletkezett vagy utólagosan kiadott művek a történelmet átéltek személyek gondolatvilágát osztják meg az olvasóval. A választott téma feldolgozásában, a Kárpátalján megjelenő korabeli sajtótermékekben való tájékozódást illetően fontos szerepe volt a korabeli sajtó kiadványainak bibliográfiai adatait közlő munkáknak.

² Kárpátaljai Területi Állami Levéltár (Державний архів Закарпатської області, a továbbiakban: KTÁL), *Az Óslakó*, 1938–39

³ KTÁL, *Földmunkás*, 1938

⁴ KTÁL, *Kárpáti Magyar Gazda*, 1938–39

⁵ KTÁL, *Új Közlöny*, 1938–39

⁶ KTÁL, *Magyar Élet*, 1938

⁷ KTÁL, *Nova Szvoboda* (Нова Свобода), 1938

⁸ KTÁL, *Ruszkij Visztnik* (Русский Вѣстник), 1938–39

⁹ KTÁL, *Ruszkij Narodnij Holosz* (Русский Народный Голось), 1938–39

¹⁰ KTÁL, *Ukrajinszke Szlovo* (Українське Слово), 1938

¹¹ Országos Széchényi Könyvtár (a továbbiakban: OSZK), *Felvidéki Hadirokkantaknak Lapja*, 1938–39

¹² OSZK, *Kárpátalja*, 1938–39

¹³ OSZK, *Kárpáti Híradó*, 1938

¹⁴ OSZK, *Kárpáti Magyar Hírlap*, 1938–39

¹⁵ OSZK, *Ungvári Közlöny*, 1938–39

¹⁶ OSZK, *Beregi Újság*, 1938

¹⁷ OSZK, *Prágai Magyar Hírlap*, 1938

Az összes felhasznált szakirodalom elemzését a formai követelményekre való tekintettel nem lehet kivitelezni, ugyanakkor ezzel kapcsolatban általánosan elmondható, hogy a nemzetközi események bemutatása kiemelt szerepet kapott mindegyikben. Egyetértés van azt illetően, hogy nemigen létezett olyan hatalom, amely ne akarta volna saját legitimitását a történelem eszközeivel igazolni. Aligha lehetett vitatni, hogy a közép-európai nemzetközi események alakulásában jelentős szerepe volt a nyugat-európai diplomáciának. A szubjektivitás kiszűrése miatt, amit nem lehet teljesen kiküszöbölni, használatosak a munkában az ukrán történészek kiadványai. Mégis az elfogulatlanságra törekvés céljával, illetve a források használatával kevésbé torz kép alakítható ki a múltból. A történeti megvilágításnak pedig nagy szerepe van a népek egymás közötti megértése, toleranciája tekintetében. A történelem tárgya ugyan az ember, de nem megítélni kell a múlt eseményit, ezáltal az embereket, hanem a tudomány eszközeivel és a történész képességeinek felhasználásával objektív képet szolgáltatni.

A két világháború közötti társadalmi nyilvánosság közvélemény-formáló intézményei között kiemelkedő volt a sajtó szerepe. A kormányon és a politikai pártokon kívül elsősorban ezeken keresztül látták el ismeretekkel és ideológiával a nagyközönséget. A sajtó funkciói a „tájékoztatás” mellett többnyire a közélet és társadalmi élet cselekvő szervezésére is kiterjedtek. Ebben az időszakban még kevés kritikai jellegű írással találkozunk. Az általunk vizsgált sajtóorgánumokra is igaz az a korszakra jellemző általános érvényű megállapítás, hogy már megfigyelhetőek a modern újságírás és lapszerkesztés elemei, illetve a korszerűsége törekvés.¹⁸ Az 1918-as államfordulatot követő első években az addigi magyar sajtó nagyobb részét megszüntették, de 1921–1922-től az új lapok alapítása már nagyobb nehézségek nélkül történt. A hatóságok a sajtót cenzúrázták, gyakori volt a lapok betiltása.¹⁹

A csehszlovákiai magyar nyelvű sajtóban az anyaországi sajtóviesség elsőbbése volt a jellemző, és a külföldi hírek adaptálása. Az 1938-as évtől kezdve a hírek, tudósítások nem szóltak másról, mint a magyarok összefogásának szükségességéről, a magyar múltból, jelenről és jövőről, valamint a magyar érdekek sérelméről. A kijelentések fokozottan telítődtek etnikai tartalmakkal. Egyébként ebben az időszakban rendszeresen „üres helyek” jelentek meg a különböző sajtóorgánumokban, jelezve, hogy egy-egy cikket a cenzúra nem engedett megjelenni. A korábbinál jóval többen ismerték

¹⁸ VARGA Éva: Beszéd a határon. A szlovákiai és magyarországi határ menti sajtó 1918–1938 között. In: *Regio, Kisebbség, Politika, Társadalom*, 2000. 11. évfolyam, 4. szám. 106-107.

Lásd erről még: Zeidler Miklós: A magyar külpolitika és a civil társadalom a Horthy-korszakban. In: Pritz Pál, Sipos Balázs, Zeidler Miklós (szerk.): *Magyarország helye a 20. századi Európában*. Budapest, 2002 Akaprint Nyomda. 56.

¹⁹ HALÁSZ Marianna: A Kárpátaljai lakosság mindennapjai a korabeli magyar sajtó anyagai alapján az 1920-as években. In: *Társadalomtudományi Szemle*, 2009. XI. évfolyam, 3. szám. 80-81.

Lásd erről még: <http://adatbank.sk/lexikon/magyar-sajto-19181945/> (2014. 02. 28.). NESZMÉRI CSILLA: *A két világháború közötti Szlovéniai sajtó története.* <http://www.prominoritate.hu/folyoiratok/2009/ProMino09-4-03-Neszmeri.pdf> (2014.01. 27.)

fel a sajtópolitika fontosságát a külpolitikai és a diplomáciai célok megvalósításában, aminek eredményeként a sajtó is a diplomácia eszközévé vált.²⁰

A magyar kormány két világháború közötti hivatalos revíziós és nemzetiségpolitikai irányzatát Teleki Pál neve fémjelezte. Konceptiójának gyökerei a trianoni békekonferenciára való felkészülés munkálataihoz nyúlnak vissza, amikor kidolgozta az ország területi integritása védelmében azt az érvelést, amely „*a magyarság és a Kárpát-medencét lakó egyéb nemzetiségek együttélésének szükségét, hasznát, feltételeit, és ennek az együttélésnek európai jelentőségét*” próbálta kihangsúlyozni.²¹

Az 1930-as évek közepe nem csupán Csehszlovákia, de az egész térség szempontjából fordulatot hozott. Az európai erőviszonyokban jól látható eltolódás jelentkezett. A gazdasági válságból viszonylag gyorsan talpra álló Németország mind gazdasági, mind katonai szempontból Anglia és Franciaország felé kerekedett, miközben a Közép-Kelet-Európai térségbe való gazdasági behatolása politikai tényreést is eredményezett. Ezzel pedig fokozatosan semlegesítette Csehszlovákia biztonságának legfontosabb garántáit.²²

Az 1938-as év diplomáciai látogatásai közkedvelt téma volt a magyar és szláv nyelvű sajtóban egyaránt. Többnyire olyan híradások láttak napvilágot, amelyek érinthették a közép-európai térséget. A kárpátaljai lapok általában minden a kisantantot érintő hírről igyekeztek beszámolni: „*A román belpolitika változása semmit sem változtat a kisantánt szilárdságán.*”²³ Nemcsak a kisantant, de a Duna-menti államok is fontosnak tartották a kompromisszumkeresést a problémás ügyek rendezése megoldásaként. Horthy Miklós és a magyar kormány tagjai számos alaklommal tettek diplomáciai látogatást Németországban vagy éppen Olaszországban, de nem hanyagolták el kapcsolataikat a szomszédos Lengyelországgal sem: „*Moszicki*

²⁰ VARGA, 2000. 114–115.

Lásd erről még: SIMON Attila: *A Csehszlovákiai magyar kisebbség helyzete*. http://adatbank.transindex.ro/regio/kisebbssegkutatas/pdf/II_fej_05_Simon.pdf. (2014. 04. 28.). KTÁL, *A magyar igazság és szeretet*. Magyar Élet, 1938. október 26. XV. évfolyam, 39. szám, 1. KTÁL, *Az egységes magyar táborban most már a jobboldal és a középpárt mellett ott van a baloldal is, a haladó polgárság, munkásság és zsidóság*. Magyar Élet, 1938. október 26. XV. évfolyam, 39. szám, 1.

²¹ TILKOVSKY Lóránt: *Revízió és nemzetiségpolitika Magyarországon (1938–1941)*. Budapest, 1967, Akadémiai Kiadó. 323.

Lásd erről még: TELEKI Pál: *Időszerű nemzetközi politikai kérdések a politikai földrajz megvilágításában*. Budapest, 1931, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 15.

²² SIMON Attila: *Egy rövid esztendő krónikája. A szlovákiai magyarok 1938-ban*. Somorja, 2010, Fórum Kisebbségkutató Intézet. 70.

Lásd erről még: SZÓKE Domonkos: *Szellem és politika. Elemzések és elmélkedések a két világháború közötti Magyarország történelméről*. Debrecen, 2002, Kapitális Bt. 20. ZEIDLER MIKLÓS: *Mozgástér a kényszerpályán. A magyar külpolitika „választásai” a két világháború között*. In: Romsics Ignác (szerk.): *Mítoszok, legendák, tévhitök a 20. századi magyar történelemről*. Budapest, 2005, Osiris Kiadó. 178. ВЕГЕШ Микола: *Карпатська Україна. Документи і факти*. Ужгород, 2004, Карпати. 118.

²³ KTÁL, *Fényes fogadtatásban részesítették Prágában Micescu román külügyminisztert*. Új Közlöny, 1938. január 11. LX. évfolyam, 7. szám, 2.

Lásd erről még: KTÁL, *Наради в Будапешті. Українське Слово*, 20. січня 1938. рік видання VII, число 3. (237), 2. OSZK, *A jövő kulcsát kovácsolják a dunai térben*. Kárpáti Híradó, 1938. január 13. XV. évfolyam, 9. szám, 1.

*lengyel köztársasági elnök hívta meg februárra vadászni... [a kormányzót]*²⁴ A külföldi utazások a közös külpolitika tekintetében voltak jelentős lépések, hiszen a cél az első Csehszlovák Köztársaság kialakult határainak a felszámolása volt az első világháborúban vesztes államok részéről. Ezekről minden újság igyekezett tudósítani, akár külföldi állam- vagy kormányfő utazásairól volt szó, de még inkább a magyarországi kormányral kapcsolatosokról.

A csehszlovák kormánypárti magyar sajtóban gyakran teret kaptak a Csehszlovák Köztársaságot méltató, az államalakulat létrejöttéről megemlékező írások is. A sajtó megmaradása érdekében gyakran igyekezett méltatni a fennálló rendszert, vagy annak kiemelkedő alakjait. A magyar politikai élet személyeinek születésnapját ünneplő cikkek mellett a csehszlovák vezetőkkel kapcsolatban is jelentek meg hasonló tartalmúak: *A 60 éves Hodza Milán államférfiúi egyénisége* című cikkben a szerző úgy fogalmaz, hogy a legnagyobb politikus és a „szlovákok legjobb tulajdonságait hozta be” a politikába.²⁵ Az aktuális állam- és kormányfő felköszöntése bevett szokás volt, így minden korabeli sajtótermékben olvasható hasonló színezetű cikk.²⁶

Az egész térségben érvényesült Németország nyomasztó hegemoniája, amellyel egyre inkább növekvő politikai befolyás is párosult. Ausztria és a Szudéta-vidék bekebelezése már nemcsak fenyegetés volt, 1938-ban valósággá vált. Európa két vezető államának, Németországnak és Olaszországnak a kapcsolattartását fokozott figyelemben részesítette a nemzetközi politikai élet. Általában véve 1938 eleje a katonai erődemonstráció jegyében telt, mindenki arról beszélt, hogy egész Európa katonai mozgósításba kezdett.²⁷

Az 1935-től a kormányfői tisztséget betöltő Milan Hodža jól érzékelte az Adolf Hitler által tett kijelentések és lépések súlyát. De azon intézkedései, ame-

²⁴ OSZK, *Lengyelországi vadászatra hívták meg Horthy magyar kormányzót*. Kárpáti Híradó, 1938. január 13. XV. évfolyam, 9. szám, 2.

Lásd erről még: KTÁL, *Horthy Miklós utazása*. Földmunkás, 1938. február 15. II. évfolyam, 2. szám, 1. RÁNKI György: *Oszd meg és uralkodj! Kelet-Európai államfők Hitlernél!* <http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/historia/82-03/ch11.htm> (2014. 02. 28.)

²⁵ OSZK, *A 60 éves Hodza Milán államférfiúi egyénisége*. Kárpátalja, 1938. január 31. VI. évfolyam, 5. szám, 1. Lásd erről még: SIMON, 2010, 80.

²⁶ OSZK, *Születésnap*. Kárpátalja, 1938. március 7. VI. évfolyam, 10. szám, 1.

Lásd erről még: OSZK, *Dr. Hodza Milán*. Beregi Újság, 1938. január 30. XVIII. évfolyam, 5. szám, 1. OSZK, *Podkarpatszka Rusz csatlakozásának 19. évfordulóján nagyszabású ünnepség volt Ungváron, Beregszászon és egész Podkarpatszka Ruszban*. Kárpátalja, 1938. május 9. VI. évfolyam, 18. szám, 1.

²⁷ KTÁL, *Италія бітає Гітлера. Українське Слово*, 9. березня 1938. рік видання VII., число 11. (245), 2. Lásd erről még: VEHES Mikola–TOKAR Marian: Kárpátalja (Podkarpatszka Rusz/Kárpáti Ukrajna) kérdése a nemzetközi politikában. In: Fedinec Csilla, Vehes Mikola (szerk.): *Kárpátalja 1919-2009 történelem, politika, kultúra*. Ungvár, 2010, Argumentum MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézete, Ungvári Nemzeti Egyetem Politikai Regionalizmus Kutatóintézete. 91-92. ZEIDLER, 2005. 178. SIPOS PÉTER: *A kormányzó. Horthy Miklós!* <http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/historia/90-056/ch02.html> (2014. 02. 28.)

SZINAI MIKLÓS–SZÜCS LÁSZLÓ: *Horthy Miklós tikos iratai*. Budapest, 1963, Kossuth Könyvkiadó. 179-180. DIÓZEGI LÁSZLÓ: *A nagyhatalmak és a Duna-medence az 1930-as években*. In Romsics Ignác (szerk.): *Magyarország és a nagyhatalmak a 20. században*. Budapest, 1995, Teleki László Alapítvány. 99. СЕРПЮ, ПЕТРО: *Карпато-Українська держава*. Львів, 1994, Атлас. 138. NESZMÉRI/ <http://www.prominoritate.hu/folyoiratok/2009/ProMino9-4-03-Neszmeri.pdf>. (2014. 01. 27.)

lyek a csehszlovák nemzetiségi politika megreformálása érdekében jöttek létre már elkésettnek bizonyultak. A miniszterelnök az úgynevezett nemzetiségi státútum („Národnostný štatút”²⁸) bevezetését tervezte, hogy oldja a fennálló helyzetet az országban.²⁹ Az első világháború vesztes és győztes államai nem voltak elégedettek a nemzetközi kisebbségvédelemmel, a győztesek sokallták, a vesztesek kevesellték. A kisebbségvédelemről folytatott vita mögött azonban egy idő után már nyilvánvalóvá vált az államok valódi törekvése: a háborúból területi veszteséggel kikerülők a békeszerződések revízióját, míg az új vagy megnagyobbodott területű államok a nemzetiségek lehetőleg mihamarabbi asszimilációját akarták elérni. A vesztes államok szemei előtt nem a kisebbségek helyzetének rendezése, hanem a területszerzés, az első világháború utáni megaláztatás felszámolása lebegett.³⁰

Már az előbbieken említést nyert a diplomáciai kapcsolatok fontossága, így az Imrédy Béla magyar miniszterelnök és Kánya Kálmán külügyminiszter 1938. július 24-i olaszországi látogatása az országra gyakorolt német befolyás elhatalmasodása elleni fellépés egyik lehetőségévé vált. A Németországgal szembeni magyar pozíciók megerősítésének másik fontos elemét a kisantant országokkal történő megegyezésben vélték felfedezni, aminek eredménye az 1938. augusztus második felében aláírt bledi egyezmény volt. Ebben Magyarország lemondott a határok erőszakos megváltoztatásának eszközéről, cserében viszont a kisantant államok elismerték fegyverkezési egyenjogúságát. Budapestnek sikerült az egyezmény életbe lépését a kisantant országokkal kötött kisebbségvédelmi megállapodásokhoz kötnie, így a magyar diplomácia még nagyobb sikert könyvelhetett el.³¹ Az egyezmény hírét és jelentőségét nem hagyta figyelmen kívül a helyi sajtó sem:

²⁸ Milan Hodža csehszlovák miniszterelnök (1935–1938) nevével fémjelzett 1938 márciusi nemzetiségi státútumtervezet. A nemzetiségi státútum az első Csehszlovák Köztársaságban élő nemzetek viszonyának átrendezésére vonatkozott, amely a polgárok teljes egyenjogúságát, a nemzetiségek arányos képviselőtét az államigazgatásban és a gazdaságban, a költségvetés arányos elosztását, a nemzetiségek oktatási és kulturális autonómiáját ígérte. A rendezés fontos részét képezte volna az egyéb nemzetiségek nyelvének egyenjogúsítása, a kisebbségek által lakott térségekben hivatalos nyelvként való használatát előíró új nyelvtörvény megalkotása. A státútum a közigazgatás decentralizációjának tervét is tartalmazta.

²⁹ KTÁL, Національний статут. Українське Слово, 20. квітня 1938. рік видання VII, число 23. (257), 3. Lásd erről még: KTÁL, Конференція чеських міністрів з представниками судетських німців. Українське Слово, 29. червня 1938. рік видання VII, число 42. (276), 1. SIMON, 2010. 83. SALLAY Gergely: *Az autonómiától a revízióig. A csehszlovákiai Egyesült Magyar Párt politikai koncepciójának változása az 1938. évi müncheni válság hatására.* / <http://mek.oszk.hu/09300/09396/html/02.htm> (2014. 02. 27.). BANSZKI HAJNALKA: Szlovákia és Kárpátalja 1938–39-ben. Hasonlóságok és különbségek. In: Zubánics László (szerk.): *A magyar–ukrán közös múlt és jelen: összekötő és elválasztó „fehér foltok”.* *Спільне українсько-угорське минуле і сьогодення: „білі плями”, що віддаляють та об’єднують*. Beregszász–Ungvár, 2011, Intermix Kiadó. 53.

³⁰ EILER Ferenc: *A népszövetségi nemzetközi kisebbségvédelmi rendszer működése az első években.* / http://adatbank.transindex.ro/regio/kisebbssegkutatas/pdf/1_fej_09_Eiler.pdf (2014. 01. 27.)

³¹ PRITZ Pál: Magyarország helye a 20. századi Európában. In: Pritz Pál, Sipos Balázs, Zeidler Miklós (szerk.): *Magyarország helye a 20. századi Európában.* Budapest, 2002, Akaprint Nyomda. 32. Lásd erről még: KTÁL, *Hitler és Mussolini szeptemberben Budapestre látogat.* Kárpáti Magyar Gazda, 1938. július 24. XIV. évfolyam, 31. szám, 1. SIMON, 2010. 171.

*A magyar kérdés állt a bledi kisantant értekezlet középpontjában.*³² Sokan várták a helyzet békés megoldását a találkozóztól: *Bled csak nyitány a dunavölgyi problémák megoldásának lehetőségéhez.*³³

Az első Csehszlovák Köztársaság elsődleges problémája a szudétánemet kérdés rendezése volt, mert ez maga után vonhatta a szomszédos államok területigényeit. Végül a szeptember 29-én megtartott müncheni konferencián a német többségű területek Németországnak való átadásáról döntöttek. A tárgyalásokról kirekesztett Csehszlovákia számára nem maradt más lehetőség, mint a döntés elfogadása.³⁴ A müncheni konferencia híre bombaként robbant a sajtóban, az egyezménynek jelentős szerepet tulajdonított valamennyi nyomtatott médium, amiben nem tévedtek, hiszen ez az esemény a második világháborúhoz vezető út egyik kulcsfontosságú momentuma lett, sőt a világháború végén is meghatározó szerepre tett szert, mert az aláírásának dátuma volt a területrendezések elfogadásának időpontbeli határvonala.³⁵

Az előzőekben láthattuk, hogy a helyi sajtóban megjelent cikkek, közlemények végigkísérték a visszacsatolás menetét és annak előszeleit is bemutatták: a magyar és külföldi kormányok utazásait Európa-szerte, a nemzeti státútum kérdését a csehszlovák parlament előtt, a müncheni egyezmény létrejöttének körülményeit. Általánosan elmondható, legyen az szláv vagy magyar nyelvű sajtó, hogy a külföldi diplomáciai utaknak egyaránt nagy jelentőséget tulajdonított. Ezeknek az

³² OSZK, *A magyar kérdés állt a bledi kisantant értekezlet középpontjában*. Kárpáti Híradó, 1938. augusztus 24. XV. évfolyam, 143. szám, 1.

Lásd erről még: OSZK, *A magyar kérdés a kisantant tanácskozásainak előterében*. Prágai Magyar Hírlap, 1938. augusztus 21. XVIII. évfolyam, 190. (4633) szám, 3. OSZK, *Magyarország támadást kizáró megegyezést kötött a kisantanttal*. Prágai Magyar Hírlap, 1938. augusztus 24. XVIII. évfolyam, 192. (4635) szám, 1. КТÁL, Європейська сензація: Договір Мадярщини з Малою Антантою. Нова Свобода, 26. серпня 1938. річник I. (XXXIX.), число 56. 1.

³³ OSZK, *Bled csak nyitány a dunavölgyi problémák megoldásának lehetőségéhez*. Kárpáti Híradó, 1938. augusztus 26. XV. évfolyam, 145. szám, 1.

³⁴ КТÁL, День 29. вересня 1938. р. Українське Слово, 8. жовтня 1938. рік видання VII, число 60. (294), 1. Lásd erről még: КТÁL, Гітлер – Чемберлейн – Мусоліні – Даладіє радяться. Нова Свобода, 30. вересня 1938. річник I. (XXXIX.), число 84. 1. Карпатська Україна (1938-1939). Збірник архівних документів і матеріалів. Редактори: Делеган М. В., Вискварко С. А. Ужгород, 2009, Карпати. 44. Олашин, Андрій: Історія Закарпаття. Посібник з краєзнавства. Мукачево, 2009, «Карпатська вежа». 189–190. SIMON, 2010. 167. VEHES Mikola–ТОКАР МАРІАН: A müncheni egyezmény. In: Fedinec Csilla, Vehes Mikola (szerk.): Kárpátalja 1919-2009 történelem, politika, kultúra. Ungvár, 2010, Argumentum MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézete, Ungvári Nemzeti Egyetem Politikai Regionalizmus Kutatóintézete. 91-92. ВЕГЕШ МИКОЛА – ТОКАР МАРІАН – БАСАРАБ МИХАЙЛО: Карпатська Україна в контексті українського державотворення: навчальний посібник. Ужгород, 2008, Карпати. 44–48. *Felvidékünk-honvédségünk (Triantonól-Kassáig). Történelmi eseménysorozat képekkel*. Felelős igazgató: Györy Aladár. Budapest, 1939, a Vitézi Rend Zrínyi Csoportjának kiadása, Stádium Sajtóvállalat Rt. 56–59. СТЕРЧО, 1994. 151–159. ВЕГЕШ, 2004. 117–119. BRENOVICVS László: *Nemzetiségi politika a visszacsatolt Kárpátalján 1939–1940*. Ungvár, 2010, Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség. 84.

³⁵ OSZK, *Utolsó kísérlet a béke megteremtésére*. Prágai Magyar Hírlap, 1938. szeptember ³⁰. XVIII. évfolyam, 223. (4666) szám, 1.

Lásd erről még: ВЕГЕШ, 2004. 118.

utaknak a fontosságát az adta, hogy látni lehetett melyik ország milyen ideológia felé lojális és remél attól támogatást a jövőbeli terveihez. A nemzetiségi kérdés kiéleződésének tekintetében nyilvánvaló a csehszlovák kormány szerepe, de ezen túl a felelősség nem vonható el a versailles-i békerendszer felszámolását célul tűző és a nemzetközi diplomáciát formáló nagyhatalmi érdekektől sem.

A saját valós idejében legitimnek tartott müncheni döntés – annak ellenére, hogy a magyar revízióról nem döntött – fontos lökést adott, hiszen megteremtette az etnikai elvű határrevízió precedensét. Ezzel pedig olyan rést ütött a versailles-i határok rendszerén, amely nyomán az újabb változásokat már nem lehetett feltartóztatni. A lengyel kormány, amely szeptember utolsó napjaiban konkrét területi ígéreteket kapott Eduard Beneš elnöktől, ultimátumot intézett Prágához, az általa igényelt területek azonnali átadását követelve, amire október 1-jén sor is került. A magyar és lengyel kisebbség helyzetének a rendezését a helyi sajtóban többnyire együtt kezelték.³⁶

A magyar és csehszlovák kormány közötti tárgyalások az új határ kijelölése kapcsán Komáromban kezdődtek, amelyről a híradások már korán megjelentek, illetve az egész folyamatot végig lehetett követni főként a magyar nyelvű sajtóban. Az 1938. október 9-én, az esti órákban megkezdődött tárgyalások menetét és eredményét alapvetően meghatározta az, hogy a tárgyalóasztalhoz két teljesen eltérően felkészült és motivált küldöttség ült le. Azonban – egyes történelmi vélemények szerint – a magyar fél felelősségét sem lehet elhanyagolni az eredmény elmaradásában, mert az 1910-es népszámlálás adataihoz ragaszkodó magyar küldöttség magatartása nehezítette a kétoldalú tárgyalást.³⁷ Ezt követően a magyar–szlovák államhatár kérdése a nemzetközi diplomácia színterére tevődött át, a következő napokban szinte

³⁶ OSZK, *A szudéta-német területek átadása megkezdődött*. Prágai Magyar Hírlap, 1938. október 2. XVII. évfolyam, 225. (4668) szám, 1.

Lásd erről még: OSZK, *Pótnyilatkozat a lengyel és a magyar kérdés megoldásáról*. Prágai Magyar Hírlap, 1938. október 2. XVII. évfolyam, 225. (4668) szám, 7. KTÁL, Польская нота и мадьярскій вопросъ. Русскій Вѣстникъ, 9. октября 1938. годъ наданія XVII. №29. 5. SIMON, i. m. 2010. 186. *Felvidékünk-honvédségünk (Trianontól-Kassáig). Történelmi eseménysorozat képekkel*, 1939. 56-59. THOMAS VON AHN: „Új szellem szlovenszkón”. *Betekintések Szvatkó Pál Csehszlovákiai magyar „Kultúrpolitikai Szemlé”-jébe (1937–38)*./ <http://www.prominoritate.hu/folyoiratok/2009/ProMino09-4-04-Ahn.pdf> (2014. 03. 31.).

³⁷ SIMON, 2010. 206.

Lásd erről még: KTÁL, Наша країна європейська проблема. Українське Слово, 14. жовтня 1938. рік видання VII, число 61. (296), 1. KTÁL, Переговоры в Комарно прерваны. Русскій Народный Голосъ, 16. октября 1938. годъ нрд. V. №219. 1. KTÁL, *Vojna ne budet! V Komarome*. Русскій Вѣстникъ, 16. октября 1938. 2. (nincs évfolyam és szám megnevezve). OSZK, *A komáromi tárgyalások ötödik napja*. Kárpáti Híradó, 1938. október 14. XV. évfolyam, 172. szám, 1. OSZK, *Magyarország a nagyhatalmakhoz fordul*. Prágai Magyar Hírlap, 1938. október 15. XVII. évfolyam, 236. (4679) szám, 1. OSZK, *A magyar kormány nem fogadta el a negyedik csehszlovák javaslatot sem*. Kárpáti Híradó, 1938. október. 25. XV. évfolyam, 180. szám, 1. OSZK, *R. Vozáry Aladár nyilatkozata a komáromi tárgyalásokról, a magyar–ruszin viszonyról, a kárpátaljai magyarság kérdéséről*. Kárpáti Híradó, 1938. október. 18. XV. évfolyam, 175. szám, 1. Szegedy-Maszák Mihály: *Ködképek a diplomáciában Szegedy-Maszák Aladár visszaemlékezései*. In: Romsics Ignác (szerk.): *Magyarország és a nagyhatalmak a 20. században*. Budapest, 1995, Teleki László Alapítvány. 174. VEHES-TOKAR, 2010. 92–93. *Felvidékünk-honvédségünk (Trianontól-Kassáig). Történelmi eseménysorozat képekkel*, 1939. 63–65. SIMON, 2010. 206. 93. ВЕГЕШИ-ТОКАР–БАСАРАБ, 2009. 48–50.

egymást váltották a delegációk Németországban. A két érintett ország végül Németország és Olaszország jóindulatában bízhatott, továbbá garanciát vállaltak, hogy a döntést magukra nézve kötelezőnek fogják tekinteni. Ezzel a döntéssel mindkét fél egyet értett: „*Németország és Olaszország döntőbíráskodása a legjobb mód a nehézségek elintézésére és különösen a kárpátorosz probléma gyors megoldására*”³⁸ – ilyen és ehhez hasonló tartalmú vezércikkek, tudósítások sorra jelentek meg a különböző kárpátaljai sajtótermékekben.³⁹

A Belvedere-kastélyban tartották meg a végső ülést. A megállapodás értelmében a csehszlovák államnak gondoskodnia kellett arról, hogy a területek sértetlenül adódjanak vissza. Továbbá biztosítani kellett a területükön maradó egyéb nemzetiségek jogait.⁴⁰ Az új határ Bótrágy, Kis- és Nagygut, Jánosi, Kovászó, Oroszi, Keresztúr, Újlak, Beregszász, Órdarma, Ungvár, Radvánc, Daróc, Nagygejóc, Korláthelmec, Nagydobrony, Barkaszó, Izsnyéte, Várkulcs, Munkács, Fornos, Schönborn, Felsőremete, Salánk, Mátyfalva, Csoma, Feketeadó vonalon húzódott. Az első bécsi döntés öt mai Kárpátaljai járást érintett: Ungvár, Munkács, Beregszász, Nagyszőlős, Ilosva.⁴¹ A visszacsatolt terület nagysága 11 927 km², lakossága 10 41 101 fő volt. Európa nagyhatalmai hallgatólagosan elismerték ugyan a területszerzéseket, aminek két oka lehetett:

³⁸ OSZK, *Olaszország és Németország hamarosan dönt a magyar–csehszlovák határkérdésben*. Prágai Magyar Hírlap, 1938. október 30. XVII. évfolyam, 248. (4691) szám, 1.

Lásd erről még: KTÁL, *Ribbentrop római tárgyalásai*. Új Közlöny, 1938. október 30. LX. évfolyam, 248. szám, 2. KTÁL, *Berlin és Róma dönt*. Új Közlöny, 1938. október 29. LX. évfolyam, 247. szám, 1. ZEIDLER, 2005. 181. VEHES–TOKAR, 2010. 93. SIMON, 2010. 223–224. CSANÁDI György: *Sorsfordító évek sodrában*. Ungvár, 2004, Poli Print. 115. DUPKA, 2000. 24–25.

³⁹ OSZK, *Komáromra összpontosul a világ figyelme*. Kárpáti Híradó, 1938. október 12. XV. évfolyam, 170. szám, 1.

Lásd erről még: OSZK, *Vasárnap tárgyalnak Komáromban a magyar területek visszacsatolásáról*. Prágai Magyar Hírlap, 1938. október 9. XVII. évfolyam, 231. (4674) szám, 1. KTÁL, Переговоры в Комарно. Русский Народный Голосъ, 14. октября 1938. годъ нрд. V. №218. 1. KTÁL, Приятельська нота Мадярщини. Українське Слово, 8. жовтня 1938. рік видання VII, число 60. (294), 2. KTÁL, Мадьяри вьясняють положеніе. Русский Народный Голосъ, 16. октября 1938. годъ нрд. V. №219. 1. СЕРЧО, i. m. 1994. 160–162.

⁴⁰ VEHES Mikola–TOKAR Marian: Az első bécsi döntés. In: Fedinec Csilla, Vehes Mikola (szerk.): *Kárpátalja 1919–2009 történelem, politika, kultúra*. Ungvár, 2010, Argumentum MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézete, Ungvári Nemzeti Egyetem Politikai Regionalizmus Kutatóintézete. 94–95.

Lásd erről még: OSZK, *Csonka Kárpátország egész területén forrong a ruszinság a csehukránok ellen*. Kárpáti Magyar Hírlap, 1938. november 22. LX. évfolyam, 265. szám, 3. VITÉZ KOLLÁNYI Károly: *Kárpáti trilógia*. Pomáz, 2005, Kráter Műhely Egyesület. 306–307. *Felvidékünk-honvédségünk (Trianontól-Kassáig). Történelmi eseménysorozat képekkel*, 1939. 103–112. DUPKA György: *Kárpátalja magyarsága. Honismereti kézikönyv*. Budapest, 2000, a Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága, Makro és Kiss Nyomda Kft. 26. СЕРЧО, 1994. 175–17. ВЕГЕШ, 2004. 117–119. 134–135. Карпатська Україна (1938–1939). Збірник архівних документів і матеріалів. 1999. 234. ВЕГЕШ–ТОКАР–БАСАРАБ, 2008. 50–53.

⁴¹ VEHES–TOKAR, 2010. 94–95.

Lásd erről még: ВЕГЕШ, 2004. 117–119.

az 1930-as években a britek „appeasement” politikája⁴², illetve Adolf Hitler müncheni ígérete: „*nincs több területi kívánságom*”, de miután Hitler mégis bevonult Prágába, Neville Chamberlaine brit miniszterelnök kijelentette: vége az appeasement politikának.⁴³

A terület visszacsatolása úgy jelent meg, mint régen várt igazságtétel: *Győzött a magyar igazság!*⁴⁴ A mintegy 20 év alatt viszont számos demográfiai és társadalmi változás ment végbe a lakosság összetételében. A Felvidék területének népessége nem csupán a magyar etnikumhoz tartozó lakosságból állt, hiszen éltek itt ruszinok, ukránok, szlovákok, csehek, németek (és még kisebb számban egyéb nemzetiségek is), így a visszacsatolás megítélése is eltérő volt. Ezenkívül a területen jelen lévő gazdasági problémákkal is fel kellett venni a harcot.⁴⁵

A magyar sajtóban rengeteg, a visszacsatolást éltető, és gyakran a túlzásoktól sem mentes megfogalmazásban jelentek meg hírközlések. Általában nem elégedettek a visszatért terület nagyságával, gyakran pedig úgy jelenítették meg, mint nagy elnyomásból és rabságból való felszabadulást.⁴⁶ A problémás kérdés sokáig a ruszinok lakta területek hovatartozása volt, illetve sok demonstrációt tartottak a közös lengyel–magyar határ visszaállítása érdekében. A ruszinok lakta terület Magyarországhoz csatolásának jogosságát szintén a történelmi múltban keresték, gyakran pedig az első Csehszlovák Köztársaság kötelékében eltöltött közös

⁴² Neville Chamberlain (1937–1940) miniszterelnöksége alatt a brit külpolitika irányvonala az 1930-as években. A kialakulóban lévő kontinentális konfliktus elhárítására alkalmazott megengedési politika.

⁴³ BÁN D. András: A közép-kelet-európai brit külpolitika és Magyarország 1939–47. In: Romsics Ignác (szerk.): *Magyarország és a nagyhatalmak a 20. században*. Budapest, 1995, Teleki László Alapítvány. 140.

Lásd erről még: MOLNÁR D. István–MOLNÁR József–VEHES Mikola–OSZTAPEC Jurij–OFICINSZKIJ Roman–TOKAR Marian–FEDINED Csilla–CSERNICKÓ István: *Хроніка Закарпаття (1867–2010). Кárpátalja évszámokban (1867–2010). Нпуково-дослідний інститут політичної регіоналістики. Серія „Studia Regionalistica” Ужгород, Видавництво УжНУ „Говерла”, 2011. 70-95. BOTLIK, 2000. 212. DUPKA, 2000. 26-27. VITÉZ KOLLÁNYI, 2005. 307. ZUBÁNICS, 2011. 12. SZABÓ József–M. SZABÓ Miklós: *A magyar katonai repülés története 1938-2008*. Budapest, 2008, Zrínyi Kiadó. 11-13. ПОПОВИЧ, 2008. 7-9. БЕНЕДЕК, АНДРАШ Ш.: *Сосіди добрі втеляки. Русини gens fidelissima. Ужгород, 2001, ПоліПрінт. 136. GAL Vilmos–TAR Attila Szilárd: *Dokumentumok a XX. század történetéhez*. Budapest, 2001, Nemzeti Tankönyvkiadó. 127.**

⁴⁴ OSZK, *Győzött a magyar igazság!* Kárpáti Híradó, 1938. november 3. XV. évfolyam, 185. szám, 1. 45 OSZK, *Életképes-e a felvidék a mai formációban.* Kárpáti Magyar Hírlap, 1938. november 18. XIX. évfolyam, 133. szám, 2.

⁴⁶ OSZK, *Boldog Magyarország.* Kárpáti Magyar Hírlap, 1938. november 16. XIX. évfolyam, 131. szám, 3.

Lásd erről még: KTÁL, *Minket, a Párkánytól Feketeadóig terjedő földet, tehát azt a boldogságával betelni alig tudó területet, amely most szabadult fel a 20 éves rabság alól: megtettek Felvidéknek.* Az Óslakó, 1939. január 15. II. évfolyam, 3. szám, 1. OSZK, *Magyarok! Felvidéki Hadirokkantaknak Lapja*, 1938. november 27. VI. évfolyam, 1. szám, 1. OSZK, *Ungvár felszabadult!* Kárpáti Magyar Hírlap, 1938. november 13. XIX. évfolyam, 129. szám, 1. OSZK, *Vége a gyalázatos cseh terrornak és elnyomásnak Munkács város felszabadulásának boldogságos napja.* Kárpáti Híradó, 1938. november 13. XV. évfolyam, 190. szám, 1. OSZK, *Leirhatatlan lelkesedéssel fogadta Ungvár a magyar csapatok bevonulását.* Ungvári Közlöny, 1938. november 12. LX. évfolyam, 257. szám, 1.

sérelmekre hivatkoztak.⁴⁷ A magyar kötelékbe kerülés jelentőségét gyakran a magyar nyelv szabad használatával vagy egyes, a magyarság összetartozását szimbolizáló tárgyak visszatérésével igyekeztek még inkább jelentőségteljesebbé tenni.⁴⁸

Mindazok a területi és politikai változások, amelyek régióinkban az 1938-as évben lezajlottak, már annak a folyamatnak az első látható eredményei voltak, amelyek a következő évben a második világháborúhoz vezettek. Ma már azt is jól tudjuk, hogy az első bécsi döntés néhány évig volt érvényben, majd a győztes hatalmak a müncheni egyezmény „részeként” azt is érvénytelenítették. Ugyanakkor a döntés utólagos semmissé nyilvánítása nem írja felül a két világháború közötti első Csehszlovák Köztársaság nemzetiségi politikájának hiányosságait, vagy az egyes nemzetek önállósodási törekvéseinek jogosságát. A mai Kárpátalja területe olyan légkörben volt, mely lehetővé tette ugyan a demokratikus értékekhez való jogot, ugyanakkor féket is szabott azoknak. Az Európában zajló hatalmi átrétegződés maga után vonta az újbóli területrendezés lehetőségét az első világháborúban vesztes országok számára. A sajtó által a revízió pozitív vagy negatív megítélése egyértelműen a háttérben álló politikai vezetők egyik vagy másik kormányhoz való lojalitásától függött. Ugyanakkor ez nem általánosítható a társadalom egészére, mivel Kárpátalja mindig is egy színes forogtag volt etnikai összetételét tekintve. Illetve az egyes nemzetek tagjai a jobb megélhetés reményét inkább láthatták egy éppen megerősödő Magyarországon, mint egy darabjaira hulló Csehszlovákiában.

FELHASZNÁLT IRODALOM

LEVÉLTÁRI FORRÁSOK

Országos Széchényi Könyvtár Kézirattára (OSZK Kézirattár)
 Felvidéki Hadirokkantaknak Lapja 1938–39
 Kárpátalja 1938–39
 Kárpáti Híradó 1938
 Kárpáti Magyar Hírlap 1938–39
 Ungvári Közlöny 1938–39

⁴⁷ OSZK, *Tizenötezer főnyi magyar követelte Ungvárott a lengyel magyar közös határt*. Ungvári Közlöny, 1938. november 15. LX. évfolyam, 259. szám, 1.

Lásd erről még: OSZK, *Ötszáz ruszin község követeli Magyarországhoz való csatolását*. Ungvári Közlöny, 1938. november 16. LX. évfolyam, 260. szám, 4. OSZK, *Ha München nagy lépés volt a béke felé, akkor Bécs gátként áll a megbékülés útján*. Ungvári Közlöny, 1938. december 20. LX. évfolyam, 288. szám, 2. OSZK, *Magyar-lengyel határt! Vasárnap tüntető fáklyamenet Ungváron*. Kárpáti Magyar Hírlap, 1938. november 13. XIX. évfolyam, 129. szám, 3. KTÁL, *A kárpátaljai ruszinság*. Az Őslakó, 1939. február 19. II. évfolyam, 8. szám, 1.

⁴⁸ OSZK, *Visszajött az Ungvári ezredzászló!* Ungvári Közlöny, LX. évfolyam, 264. szám, 1.

Lásd erről még: OSZK, *Ma d. e. 9 óraker ünnepélyes keretek között kitűztük a magyar lobogót a munkácsi városházára!* Kárpáti Híradó, 1938. november 4. XV. évfolyam, 186. szám, 2. OSZK, *A nagyvilágon e kívül...* OSZK, Kárpátalja, 1938. november 9. VI. évfolyam, 32. szám, 1. KTÁL, *Magyar köszöntés!*... Az Őslakó, 1939. január 29. II. évfolyam, 5. szám, 4.

Országos Széchenyi Könyvtár Mikrofilmolvasó (OSZK Mikrofilmolvasó)
 Beregi Újság 1938
 Kárpáti Magyar Gazda (Ruszinszkói Magyar Gazda) 1938–39
 Prágai Magyar Hírlap 1938
 Kárpátaljai Területi Állami Levéltár (Державний архів Закарпатської області, KTÁL)
 Az Óslakó 1938–39
 Földmunkás 1938
 Kárpáti Magyar Gazda (Ruszinszkói Magyar Gazda) 1938–39
 Magyar Élet 1938
 Új Közlöny 1938–39
 Nova Szvoboda (Нова Свобода) 1938
 Ruszkij Visztnik (Русский Вѣстникъ) 1938–39
 Ruszkij Narodnij Holosz (Русский Народный Голосъ) 1938–39
 Ukrajinszke Szlovo (Українське Слово) 1938

KORABELI KIADVÁNYOK, FELDOLGOZÁSOK, EMLÉKIRATOK, DOKUMENTUMOK

Felvidékünk-honvédségünk (Trianontól-Kassáig). Történelmi eseménysorozat képekkel. Felelős igazgató: György Aladár. Budapest, 1939, a Vitézi Rend Zrínyi Csoportjának kiadása, Stádium Sajtóvállalat Rt.
 GÁL VILMOS–TAR ATTILA SZILÁRD (2001). *Dokumentumok a XX. század történetéhez.* Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó
 SZINAI MIKLÓS–SZÜCS LÁSZLÓ (1963). *Horthy Miklós tüköri iratai.* Budapest, Kossuth Könyvkiadó
 TELEKI PÁL (1931). *Időszéri nemzetközi politikai kérdések a politikai földrajz megvilágításában.* Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda
 Карпатська Україна (1938–1939). Збірник архівних документів і матеріалів. Редактори: Делеган М. В., Вискварко С. А. Ужгород, 2009, Карпати

SZAKIRODALOM, TANULMÁNYOK

BRENZOVIČ LÁSZLÓ (2010). *Nemzetiségi politika a visszacsatolt Kárpátalján 1939–1940.* Ungvár, Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség
 CSANÁDI GYÖRGY (2004). *Sorsfordító évek sodrában.* Ungvár, PoliPrint
 DUPKA GYÖRGY (2000). *Kárpátalja magyarsága. Honismereti kézikönyv.* Budapest, a Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága, Makro és Kiss Nyomda Kft.
 HALÁSZ MARIANNA (2009). A Kárpátaljai lakosság mindennapjai a korabeli magyar sajtó anyagai alapján az 1920-as években. In: *Társadalomtudományi Szemle*, XI. évfolyam, 3. szám
Kárpátalja 1919–2009 történelem, politika, kultúra. Szerkesztette: Fedinec Csilla, Vehes Mikola. Ungvár, 2010, Argumentum MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézete, Ungvári Nemzeti Egyetem Politikai Regionalizmus Kutatóintézete
Magyarország és a nagyhatalmak a 20. században. Főszerkesztő: Romsics Ignác. Budapest, 1995, Teleki László Alapítvány
Magyarország helye a 20. századi Európában. Szerkesztette: Pritz Pál, Sipos Balázs, Zeidler Miklós. Budapest, 2002, Akaprint Nyomda
Mitoszok, legendák, tévhitek a 20. századi magyar történelemről. Főszerkesztő: Romsics Ignác. Budapest, 2005, Osiris Kiadó
 MOLNÁR D. ISTVÁN–MOLNÁR JÓZSEF–VEHES MIKOLA–OSZTAPEC JURIJ–OFICINSZKIJ ROMAN–TOKAR MARIAN–FEDINEC CSILLA–CSERNICKÓ ISTVÁN: Хроніка Закарпаття (1867–2010). *Kárpátalja évszámokban (1867–2010).* Нпуково-дослідний інститут політичної регіоналістики. Серія „Studia Regionalistica” Ужгород, 2011, видавництво УжНУ „Говерла”
 ORMOS MÁRIA (2003). *A történelem és a történettudományok.* Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó

- SIMON ATTILA (2010). *Egy rövid esztendő krónikája. A szlovákiai magyarok 1938-ban*. Somorja, Fórum Kisebbségkutató Intézet
- SZABÓ JÓZSEF–M. SZABÓ MIKLÓS (2008). *A magyar katonai repülés története 1938–2008*. Budapest, Zrínyi Kiadó
- SZÖKE DOMONKOS (2002). *Szellem és politika. Elemzések és elmékedések a két világháború közötti Magyarország történelméről*. Debrecen, Kapitális Bt.
- TILKOVSKÝ LÓRÁNT (1967). *Revízió és nemzetiségpolitika Magyarországon (1938–1941)*. Budapest, Akadémiai Kiadó
- VARGA ÉVA (2000). Beszéd a határon. A szlovákiai és magyarországi határ menti sajtó 1918–1938 között. In: *Regio, Kisebbség, Politika, Társadalom*. 11. évfolyam, 4. szám
- VITÉZ KOLLÁNYI KÁROLY (2005). *Kárpáti trilógia*. Pomáz, Kráter Műhely Egysület
- ZUBÁNIC LÁSZLÓ (szerk.) (2011). *A magyar–ukrán közös múlt és jelen: összekötő és elválasztó „fehér foltok”. Спільне українсько-угорське минуле і сьогодення: „білі плями”, що віддаляють та об’єднують”. Beregszász–Ungvár, Intermix Kiadó*
- БЕНЕДЕК, АНДРАШ Ш.: Сосідь добрі втеляякі. Русині gens fidelissima. Ужгород, 2001, ПоліПрінт
- ВЕГЕШ МИКОЛА–ТОКАР МАРИАН–БАСАРАБ МИХАЙЛО: Карпатська Україна в контексті українського державотворення: навчальний посібник. Ужгород, 2008, Карпати
- ВЕГЕШ, МИКОЛА: Карпатська Україна. Документи і факти. Ужгород, 2004, Карпати
- Закарпаття під угорщиною 1938–1944 рр. Редактори: Маркус Василь, Худанич Василь. Нью-Йорк–Чикаго–Ужгород, 1999, Гражда–Карпати
- ОЛЕШИН, АНДРІЙ: Історія Закарпаття. Посібник з краєзнавства. Мукачево, 2009, «Карпатська вежа»
- ПОПОВИЧ, П. П.: За волю і возз’єднання. Ужгород, 2008, КП «Ужгород міська друкарня»
- СТЕРЧО, ПЕТРО: Карпато-Українська держава. Львів, 1994, Атлас

INTERNETES FORRÁSOK

- EILER FERENC: *A népszövetségi nemzetközi kisebbségvédelmi rendszer működése az első években.* / http://adatbank.transindex.ro/regio/kisebbségkutatas/pdf/I_fej_09_Eiler.pdf (2014. 01. 27.)
<http://adatbank.sk/lexikon/magyar-sajto-19181945/> (2014. 02. 28.)
- NESZMÉRI CSILLA: *A két világháború közötti Szlovéniai sajtó története.* / [HTTP://WWW.PROMINORITATE.HU/FOLYOIRATOK/2009/PROMINO09-4-03-NESZMERI.PDF](http://WWW.PROMINORITATE.HU/FOLYOIRATOK/2009/PROMINO09-4-03-NESZMERI.PDF) (2014. 01. 27.)
- SALLAY GERGELY: *Az autonómiától a revízióig. A csehszlovákiai Egyesült Magyar Párt politikai koncepciójának változása az 1938. évi müncheni válság hatására.* / <http://mek.oszk.hu/09300/09396/html/02.htm> (2014. 02. 27.)
- SIMON ATTILA: *A Csehszlovákiai magyar kisebbség helyzete.* / http://adatbank.transindex.ro/regio/kisebbségkutatas/pdf/II_fej_05_Simon.pdf (2014. 04. 28.)
- SIPOS PÉTER: *A kormányzó. Horthy Miklós.* / <http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/historia/90-056/ch02.html> (2014. 02. 28.)
- THOMAS VON AHN: *„Új szellem szlovénkón”. Betekintések Szvatkó Pál Csehszlovákiai magyar „Kulturpolitikai Szemlé”-jébe (1937-38).* / <http://www.prominoritate.hu/folyoiratok/2009/ProMino09-4-04-Ahn.pdf> (2014. 03. 31.)
- RÁNKI GYÖRGY: *Oszd meg és uralkodj! Kelet-Európai államfők Hitlernél.* / <http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/historia/82-03/ch11.htm> (2014. 02. 28.)

Наукове видання

ACTA ACADEMIAE BEREKSASIENSIS

НАУКОВИЙ ВІСНИК

Історичні, філологічні та педагогічні науки

Том XIV

Друкується в авторській редакції з оригінал-макетів авторів

Матеріали подані мовою оригіналу

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен та інших відомостей.

Головні редактори *І.Орос, Й.Сікура*
Заступники головних редакторів *І.Мандрик, М.Сюсько, А.Сабо*
Відповідальний редактор *І.Пенцкофер*
Відповідальний секретар *І.Силадій*
КОРЕКТУРА *І.Варцаба, О.Кордонець, М.Левринц*
ВЕРСТКА *В.Товтін*

Підписано до друку 14. 08. 2015 р.
Формат 70x100/16. Папір офсетний. Гарнітура Таймс. Друк офсетний.
Умовн. друк. аркушів 25,1. Наклад 300.

Друк ТОВ «Папірус-Ф»
88000, м. Ужгород

Адреса редакції:
90202 Берегове, пл. Кошута, 6,
Закарпатський угорський інститут ім. Ф. Ракоці ІІ
Тел.: (03141) 4-24-35
E-mail: kiado@kmf.uz.ua